

peilillä

peilaten

MIKA SUOMESSA ON SALAISTA, kysytään (ja vastaan) Jukka Pekka Takalan ja Timo Konstarin toimittamassa julkisuusperiaatteen toteutumista ja ongelmia käsittelevässä hiljattain ilmestyneessä kirjassa. Mihinkään "paljastuksiin" kirja ei pyri. Sen sijaan se kyllä paljastaa lukijalle, kuinka salaista tietoa voidaan lähestyä. Kirjassa kartoitetaan salaisuuksien keskeiset lymypaikat, opetetaan salaisuuden juridiikkaa, hahmotetaan salaisuuden merkitystä tutkimuksen metodologisesta perspektiivistä käsin, käydään ytimekkäästi läpi julkisuusproblematiikan aatehistoriaa à la Habermas, neuvotaan tiedonhankinnan käytäntöä ja, loppuluvussa, esitetään konkreettisia teesejä julkisuusperiaatteen toimivuuden parantamiskeinoista.

Kirjassa arvioidaan kriittisesti myös nk. "julkisuusparadoksia": teesiä, jonka mukaan liian tiukka julkisuusvaatimus pakottaa tärkeän tiedon piiloon ja heikentää saatavissa olevan tiedon luotettavuutta. Siis runsaasti hyödyllistä tietoa ja myös käytännön kansalaistaitoa vaikkapa salaisuuksiin törmääville tutkijoille, toimittajille tai muuten vain aktiivisille kansalaisille.

Kiitoksen ansaitsevat myös kirjan toimittajat, jotka ovat kirjan perusaineistona olevan kyselyn vastauksista sekä kirjan takana olevan työryhmän ja muiden kirjoittajien pohjateksteistä työstäneet sujuvan ja luotettavan kokonaisuuden yksi-

tyisten kirjoittajien persoonallisia äänenpainojakaan silti häivyttämättä.

Tässä yhteydessä on syytä ottaa esille asia, jota kirjassakin seuraavasti sivutaan: "Tilaututkimuksia, joihin liittyy jonkinlainen lausutu tai lausumaton salassapitovelvollisuus, tehdään yhä enemmän perinteisissä vapaan tieteen instituutioissa, yliopistoissa, korkeakouluissa ja akatemioissa..." (s. 44). Tämä näyttää nyt koskevan myös tiedotustutkimusta. Sillä jopa tiedotusopillinen opinnäyte voidaan julistaa salaiseksi, kuten tarkat lukijat ovat lehtemme viime numerosta havainneet. Ehkäpä meidän ikioma "julkisuusparadoksimme" onkin tässä: tiedotusoppi tieteenä ei enää tunnusta/tunnista omaa konstitutioperustaansa, julkisuusperiaatetta.

30 MILJOONAN markan uutiset täyttivät sitten vuoden. "Suurin taistelu on jo käyty", toteaa 30 miljoonan markan päätoimittaja Jorma Miettinen, jonka mukaan 30 miljoonaa kerännyt yhtiö lähti jo alunalkaan siitä, että "instituutiosta tulee pysyvä" (HS 15.9.1982).

Ahdasta tuossa kahden vuoden koeputkessa kuitenkin näyttää olevan. MTV:n rahasampoautisten lanttikone raksuttaa katsotumman ykköskanavan puolella vain viikonloppuisin. Arkisinkin sinne pitäisi päästä. Ja tokihan sinne! Eikä tarvitse edes päättäjäpoliitikkojen pipoa kiristää. Kunhan lupaa julkisuutta. Vihreitä naamoja vaaleanpunaisten joukkoon. Ja päinvastoin.

KOLME VAHVAA syytä sijoittaa Otavan osakkeisiin:

(1) OTAVA ON KANNATTAVA JA VAKAVARAINEN. "... parhaat yritykset voidaan jakaa kannattaviin ja erinomaisiin sen mukaan onko sisäinen korkokanta pienempi vai suurempi kuin yhdeksän prosenttia. Vain kolmen yhtiön sijoitetun pääoman reaalin korkokanta ylitti kymmenen prosenttia. Näistä yksi on Otava."

(2) OTAVA ON OSAKASYSTÄVÄLLINEN. "Vuonna 1981 yhtiön osakkeet tarjosivat osakkailleen täyden inflaatio suojan jo kuudentena peräkkäisenä vuotena."

(3) OTAVAN OSAKKEET - INVESTOINTIA SUOMALAI-
SEEN TULEVAISUUTEEN. "...Otava on koordinoitunut
markkinointinsa ja teknillisten laitostensa ke-
hittämisen siten, että se myös edessä olevina
vuosina on oleva menestyksellinen."

Ota, osta, omista! Mutta, valitamme: osakemer-
kintä päätti jo 30. kesäkuuta (ilmoitus HS 6.6.
1982). Olet tuhrannut elämäsi tilaisuuden.

Yhtä seikkaa peilimme ei kykene toistamaan
selvästi. Miksi kustantajat valittavat kirjajarmar-
kinoiden supistumista? Miksi alan huonoa kannat-
tavuutta? Peilissä taitaa olla höyryä...

KAIKKIHAN SEN tietävät: toimittajat juopottele-
vat. Vai juopottelevatko? Ryyppäävä toimittaja
on myytti, jota Heikki Luostarinen yrittää pur-
kaa syyskuisen *Alkoholipolitiikka*-lehden (4/82)
sivuilla.

Juopottelevan toimittajan myytillä on histori-
ansa. Alkujuuret löytyvät vuosisadan vaihteen
"taiteilijatoimittajien" kaudelta, jolloin sano-
malehtimiehen ammatti veti yhteen taiteen ja po-
litiikan nuoria huimapäitä - "se ja suoraan sa-
nottuna myös Kuningas alkoholi, jolla tavallises-
ti oli osansa asiassa", kuten Sulo Vuolijoki on
kertonut.

Luostarinen on koonnut toimittajien kippura-
häntäperinnettä niin lehdistä ja kirjoista kuin
myös SSLH:n veteraanitoimittajahaastatteluista.
Ne ainakin osoittavat, että huuhdelun ovat hal-
linneet paitsi Eino Leino ja kumppanit myös tuo-
reemmat mutta tuntemattomamat suuruudet:

"Erään muistiinmerkitsemäni tarinan mukaan
savolaisen maakuntalehden toimituksella oli tapa-
na rynnätä heti lehden dead linen mentyä ohitse
lähimpään ravintolaan, jonne oli nurkkapöytäan
kannettu valmiiksi kahdeksan ryyppyä miestä koh-
ti - valomerkki kun tuli jo viiden minuutin kulut-
tua. Toimitussihteeri pääsi tästä jo hyvään vauhtiin,
sillä hän joi joka ilta pullon jaloviinaa -
toimituksen nuorimmaisen velvollisuus oli hoitaa
pullon haku työvuoron alkaessa."

Juopottelukulttuurin rappio on viimeisen vuosi-
kymmenen tuotetta. Kun 20-luvun toimittajaa vielä
kestittiin ruhtinaallisesti puffijutusta, on
oman aikamme korruptio koruton. Luostarinen ker-

too taloustoimittajasta, "joka oli kirjoittanut
suuren puffijutun eräästä paikallisesta huonekalu-
tehtaasta ja sai lahjaksi tukevan ryyppyyllän ra-
vintolassa. Loppu oli kuitenkin nolo, sillä toi-
mittaja joutui riitaan ravintolan WC:ssä kondomi-
automaatin käyttövuorosta ja sai puukon keuhkoon-
sa."

Rappion syy on selvä: toimituskollektiivi ha-
joaa, työ rutiininomaistuu, journalistien status
lehtitalossa laskee. Työn kontrolli on kasvanut,
reilun meiningin sijaan on tullut tieteellinen
liikkeenjohto. Nykyisessä tilanteessa juopottelu
ei enää ole kollektiivista ja sosiaalisesti hy-
väksyttyä toimintaa. Entisen riehakkuuden tilalle
tulee apeaa pyristelyä, yksinäisen alkoholis-
min harmautta. Vain myytti ryyppu-
riemusta elää, kenties nuorten toimittajaopiskelijoiden
pienissä päissä...

Kuva on haaveeton, surullinen. Löytyykö lohtua
mistään? Onko mahdollisuutta muuhun kuin ankeaan
alistumiseen? Mistä löytyisi kadotettu kollektiivi-
vinen toimintakyky? Apua!

PUUSTA KATSOEN luulisi että IAMCR:n 25-vuotis-
juhlakonferenssiin kokoontuneet tiedotustutkijat
olisivat olleet onnellisia konferenssikaupungin
valinnasta: pääsivähän he yhteiskunnan kustan-
nuksella Pariisiin. Mutta Pariisipa ei ollutkaan
sama kuin nostalgisissa muistoissa, vaan siellä
mellastivat taskuvarkaant. Pelkästään pohjoismai-
seen ryhmään he iskivät ainakin neljästi, kahdes-
sa tapauksessa onnistuen, kahdessa epäonnistuen.

No, rikollisuuden ja joukkotiedotuksen väliset
yhteydet on vanha tiedotustutkimuksen ongelma.
Meillä on tätä nykyä kolme kilpailevaa teoriaa.
Vika voi olla tiedon välityksessä: taskuvarkauden
kieltävät normit ovat ehkä teknisesti menneet
huonosti perille. Mutta asia saattaa olla kiinni
myös tiedon välityksestä: kenties sisällöt eivät
ole olleet taskuvarkauksille kyllin kielteisiä.
Tai sitten tiedotusvälineet ovat luoneet yhteis-
suysmuodon johon taskuvarkaudet sopivat kuin ne-
nä päähän.

Mikä teoria on oikea, se pitäisi selvittää
kiireesti ja joka tapauksessa ennen IAMCR:n seuraavaa konferenssia.

FALKLANDIN SODAN uutisoinnista on keskusteltu paitsi *Sanomalehtimiehessä* ja *Helsingin Sanomissa* myös itse Iso-Britanniassa. Siellä lehdet ja yleensä tiedotusvälineet jakautuivat jyrkästi kahtia: osa raportoi viileästi "brittien" ja "argentiinalaisten" joukkojen yhteenotoista, osa taas seurasi innoissaan, kuinka "meidän pojat" hakkaavat likaiset "argiet".

New Statesman-lehti teki toukokuuisessa numerossaan mielenkiintoisen vertailun Suezin kriisiin syksyllä 1956 - silloinhan brittijoukot hyökkäsivät Egyptin presidentti Nasserin otettua haltuunsa briteille arvokkaan kanavan.

Lehden poliittinen toimittaja Peter Kellner muistuttaa, että huolimatta englantilaisten saamasta yleismaailmallisesta tuomiosta ja nolauksesta YK:ssa, päätöksen hyökkäyksestä tehneen konservatiivihallituksen suosio kasvoi. Käykö samoin nytkin, Kellner kysyy, ja näin jälkeen päin

näyttää kuin olisi käynyt. Valtiolaiivan kylki, kiillottui, Thatcherin maine kasvoi.

"Yleinen mielipide" onnistuttiin valjastamaan sodan tueksi, mikä tukee Stuart Ewenin taannoista argumentointia *Tiedotustutkimuksessa*:

"Siitä lähtien kun medioiden kuvasto konstitui yhdistymisen järjestelmän, on sitä käytetty mobilisoimaan väestöä patriotismiin, itsekieltämykseen ja sotaan." Massakulttuurin tuottamien mielikuvien "tuleva sota" - Ewenin metafora massakulttuurin panoraamalle - tuli hetken ajaksi todelliseksi.

Vaan mikä tuolle "sodan moraalitaloudelle" on olennaisinta? Ei se että se kykenee markkinoimaan sodan, vaan se että se myy vaikka oman äitinsä. Sen panoraama ei hylji mitään aihetta.

Vielä viikko sitten Meidän Poikamme kenties kaatuivat Falklandin karuille kallioille, mutta tänään kansakunnalle on jo syntynyt uusi Our Boy. Mikä kansanjuhla! Ensin *VICTORY*, sitten *IT'S A BOY FOR DIANA*.

KATSO-lehdessä 40/1982 kertoo Eero Mäkinen Lontoon liepeillä pidetyistä Farnboroughin ilmailumesuisista. 'Mullistavia uutuuksia' oli kaksi. "Toinen oli kaukotiedustelukone ja toinen strateginen pommittaja, joka oli todella suuri. Se olikin yleisön vetonaula", toteaa Mäkinen (*Katso*, 40/1982, s. 57).

Juttu jäi torsoksi. Uhrien lukumäärää ei mainittu.

